

دانشگاه معارف اسلامی

رساله دکتری

رشته: مدرسسی معارف اسلامی

گرایش: قرآن و متون اسلامی

عنوان:

رابطه انسان با حجت خدا و آثار آن از منظر قرآن و حدیث

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر سید رضا مؤدب

استاد مشاور:

جناب آقای محمدعلی مجد فقیهی

نگارش:

روح الله بهادری جهرمی

تابستان ۱۳۹۸

کلیه حقوق این پایان نامه اعم از چاپ، تکثیر، نسخه برداری، ترجمه، اقتباس و ...
برای «دانشگاه معارف اسلامی» محفوظ است، نقل مطالب با ذکر مأخذ بلا مانع است.

تقدیم به:

حجّت زمان، حضرت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف.

تشکر و قدردانی

بر من لازم است که از تمامی اساتیدی که در طول تحصیل از محضرشان بهره برده‌ام،

به ویژه استاد راهنمای محترم، حجت الاسلام دکتر سید رضا مودب و استاد مشاور

بزرگوار، جناب آقای محمدعلی مجد فقیهی تشکر و قدردانی نمایم.

چکیده

بیشتر تحقیقات پیشین درباره حجت خدا، به سبب نیاز زمانه، درباره اثبات اصل ولایت و نیز خلافت حضرات ائمه و مخصوصاً حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام) بوده است و به همین دلیل، کمتر به چرایی ضرورت رابطه با حجت خدا و آثار آن پرداخته شده است. در این پژوهش، با روش کتابخانه ای و داده پردازی توصیفی و تولیدی، ضرورت ارتباط انسان با حجت خدا و آثار آن، بررسی شده است. استعدادهای عظیم انسان که نشان دهنده وجود عوالم بی نهایت در پیش روی اوست از یک سو، و ناکارآمدی تمامی ابزارهای او از حس و عقل و قلب گرفته تا غریزه و شهود، از سوی دیگر، ضرورت رابطه با وجودی آگاه به تمامی روابط در این عالم و عوالم بعدی و معصوم از هرگونه خطا و لغزش و هوا و هوس را ضروری می نماید. چنین وجودی «حجة الله» است که موجب اتمام حجت خداوند بر انسان می شود.

ارتباط با حجت خدا، رابطه ولایی است که دارای آثار بسیار زیاد در حیطه های معرفتی، احساسی و رفتاری انسان است. حفظ معارف اکتسابی انسان از خطا و گشودن قله های معرفت در شئون مختلف معرفت خدا و سایر معارف و نیز، اعطای معرفت وهبی، فراتر از چارچوب های متعارف، به محبان، از مهم ترین آثار معرفتی ارتباط ولایی با حجت خداست.

جلب محبت خدا، ایجاد محبت به خدا، جهت دهی به حب و بغض های انسان، اعتلای اخلاقی، حکمت و مهم تر از همه، تسلیم قلبی، از جمله آثار محبتی ارتباط ولایی با حجت خداست. همچنین رابطه محبتی با حجت خدا، سبب ایجاد رابطه اطاعتی با ایشان می شود. مهم ترین اثر عملی ارتباط ولایی با حجت خدا، مهار تمامی رفتارهای انسان در جهت خیر و سعادت اوست. آرامش در هنگامه مرگ، شفاعت در برزخ و قیامت و نیز آموزش گناهان از جمله آثار اخروی رابطه ولایی است. نهایتاً، ارتباط ولایی با حجت خدا با آثار گسترده در حیات دنیوی و اخروی، رقم زننده حیات طیبیه برای انسان است.

واژگان کلیدی

آثار، حجت خدا، دنیا و آخرت، رابطه، رابطه ولایی، رابطه انسان با امام، محبت.

فهرست مطالب

فصل یکم:

کلیات و مفاهیم

۱. کلیات.....	۲
۱-۱. بیان مسئله.....	۲
۲-۱. ضرورت تحقیق.....	۳
۳-۱. پیشینه تحقیق.....	۴
۴-۱. پرسش‌ها و فرضیه‌های تحقیق.....	۶
۱-۴-۱. پرسش اصلی تحقیق.....	۶
۲-۴-۱. پرسش‌های فرعی تحقیق.....	۶
۳-۴-۱. فرضیه‌های تحقیق.....	۶
۵-۱. اهداف تحقیق.....	۶
۶-۱. روش تحقیق.....	۷
۷-۱. پیش فرض اصلی تحقیق؛ بحثی در حجیت روایات.....	۷
۱-۷-۱. ریشه بحث؛ مبنای حجیت خبر واحد.....	۸
۲. مفاهیم.....	۱۰
۱-۲. مفهوم حجت‌الله.....	۱۰
۱-۱-۲. معنای لغوی حجت.....	۱۰
۲-۱-۲. معنای اصطلاحی حجت‌الله.....	۱۱
۳-۱-۲. ویژگی‌های حجت‌الله.....	۱۳
۱-۳-۱-۲. علم.....	۱۴
۱-۱-۳-۱-۲. معنای لغوی و اصطلاحی علم.....	۱۴
۲-۱-۳-۱-۲. حیطة و گستره علم حجت خدا.....	۱۴

ب

- ۲-۳-۱-۲. عصمت ۱۷
- ۱-۲-۳-۱-۲. معنای لغوی و اصطلاحی عصمت ۱۷
- ۲-۲-۳-۱-۲. عصمت در تبیین دین ۱۷
- ۳-۲-۳-۱-۲. عصمت از گناه ۱۸
- ۳-۳-۱-۲. نصب الهی ۱۹
- ۴-۱-۲. قلمرو حجت‌اللهی ۱۹
- ۵-۱-۲. عدم تفاوت حجج الهی از زاویه ارتباط انسان با ایشان ۲۱
- ۲-۲. مفهوم رابطه ۲۳
- ۳-۲. مفهوم اثر ۲۳
۳. مهم‌ترین منابع حدیثی مورد استفاده ۲۴
- ۱-۳. نهج‌البلاغه ۲۴
- ۲-۳. بصائر الدرجات ۲۴
- ۳-۳. کافی ۲۵
- ۴-۳. الغیبه ۲۵
- ۵-۳. کمال‌الدین و تمام‌النعمه ۲۵
- ۶-۳. امالی صدوق ۲۵
- ۷-۳. امالی شیخ مفید ۲۵
۴. جمع‌بندی فصل اول ۲۶

فصل دوم:

تحلیل ضرورت و چگونگی رابطه انسان با حجت خدا

۱. نوشتار اول: ضرورت رابطه انسان با حجت خدا ۳۲
- ۱-۱. ادله روایی ضرورت ارتباط انسان با حجت خدا ۳۲
- ۱-۱-۱. متن روایات ۳۲
- ۱-۱-۱-۱. ادله روایی با دلالت منطوقی ۳۳
- ۱-۱-۱-۱-۱. روایات باب «الاضطرار الی الحجّة» کتاب «کافی» ۳۳
- ۱-۱-۱-۱-۲. روایات باب «الاضطرار الی الحجّة و أن الأرض لا تخلو من حجّة» کتاب «بحار الأنوار» ... ۳۴
- ۲-۱-۱-۱. ادله روایی با دلالت مفهومی ۳۵
- ۱-۲-۱-۱-۱. نیاز به حجت خدا برای نیل به هدایت الهی ۳۵

- ۱-۱-۱-۲. نیاز به حجت خدا در دریافت معرفت خدا ۳۶
- ۱-۱-۱-۳. نیاز به حجت خدا برای نیل به ایمان ۳۷
- ۱-۱-۱-۴. نیاز به حجت خدا برای دریافت تمامی آموزه‌های دین ۳۸
- ۱-۱-۱-۵. ارتباط با حجت خدا برای بهره بردن از معارف خاص ۳۸
- ۱-۱-۲. تحلیل چرایی آثار بسیار زیاد در «رابطه‌ی با حجت خدا»، از منظر روایات ۳۹
- ۱-۱-۲-۱. حجت خدا، واسطه‌ی تمام آثار ارتباط انسان با حجت خدا ۳۹
- ۱-۱-۲-۲. حجت خدا آینه صفات و اسماء خدا و جانشین خدا ۴۱
- ۱-۱-۳-۲. استواری اساس دین بر ولایت حجت خدا ۴۳
- ۱-۱-۴-۲. الحاق به اهل بیت (علیهم‌السلام) ۴۴
- ۱-۱-۳. نشانه‌های ضرورت رابطه انسان با حجت خدا از منظر روایات ۴۶
- ۱-۱-۳-۱. دائمی بودن سلسله حجج الهی ۴۶
- ۱-۱-۳-۲. یکسانی حجج الهی در هدایت ۴۷
- ۱-۱-۳-۳. لزوم اقرار به تمامی حجج الهی و معرفت شخصی حجت معاصر ۴۸
- ۱-۱-۴-۳. غیر قابل جایگزینی حجت خدا ۵۰
- ۱-۱-۵-۳. تعیین الهی حجت خدا ۵۱
- ۱-۱-۴. جمع بندی ادله روایی: اضطرار به حجت خدا ۵۲
- ۱-۲. ادله متکلمان اسلامی درباره ضرورت رابطه با حجت خدا ۵۳
- ۱-۲-۱. ادله اثبات نبوت ۵۳
- ۱-۲-۱-۱. نیاز ضروری به قانون و عجز بشر از قانون‌گذاری ۵۳
- ۱-۲-۱-۲. اجرای قانون در عرصه اجتماع ۵۴
- ۱-۲-۱-۳. وصول به تکالیف عقلی یا شرعی ۵۵
- ۱-۲-۱-۴. رسیدن به هدف خلقت ۵۷
- ۱-۲-۱-۵. از بین رفتن حیات انسانی در صورت نبودن پیامبران و محدود بودن ابزار شناخت انسان ۵۷
- ۱-۲-۱-۶. هدایت عامه ۵۸
- ۱-۲-۲. ادله اثبات امامت ۵۹
- ۱-۲-۲-۱. حفظ شریعت و بیان تفصیل آن ۵۹
- ۱-۲-۲-۲. حفظ نظام اجتماعی مسلمانان ۶۰
- ۱-۲-۲-۳. برقراری عدالت در اجتماع ۶۰

- ۱-۲-۲-۴. اجرای حدود الهی ۶۰
- ۱-۲-۳. برهان لطف ۶۱
- ۱-۳-۲-۱. تبیین برهان لطف ۶۱
- ۱-۳-۲-۱-۱. تبیین کبرای برهان لطف ۶۱
- ۱-۳-۲-۲. تبیین صغرای برهان لطف در ضرورت بعثت انبیا؛ فوائد زیاد بعثت انبیا ۶۲
- ۱-۳-۲-۳. تبیین صغرای برهان لطف در ضرورت امامت (لزوم ریاست) ۶۳
- ۱-۳-۲-۲. نقد برهان لطف بر وجوب نبوت و امامت ۶۴
- ۱-۳-۲-۳. تقریری از قاعده لطف با صغرای نقلی ۶۶
- ۱-۲-۴. ضرورت وجود و رابطه با حجت خدا به دلیل استعدادهای عظیم انسان ۶۸
- ۱-۲-۴-۱. ضرورت وجود و رابطه با حجت خدا با توجه به هدف حکومت ۷۲
- ۱-۲-۴-۲. ضرورت وجود و رابطه با حجت خدا با توجه به قلمرو حکومت ۷۳
۲. نوشتار دوم: چگونگی رابطه انسان با حجت خدا؛ رابطه ولایی ۷۴
- ۱-۲. معنای لغوی و اصطلاحی ولایت ۷۴
- ۲-۲. ابعاد رابطه ولایی ۷۵
- ۱-۲-۲. بعد معرفتی رابطه ولایی ۷۶
- ۲-۲-۲. بعد محبتی رابطه ولایی ۷۸
- ۳-۲-۲. بعد رفتاری رابطه ولایی ۷۸
۳. نتایج فصل دوم ۷۹

فصل سوم:

بررسی آثار معرفتی رابطه با حجت خدا در دنیا

۱. معرفت وهبی ۸۹
- ۱-۱. معرفت وهبی به خدا ۹۱
- ۱-۲. محبت حجت خدا، شرط معرفت وهبی ۹۴
- ۱-۳. تحلیل قرآنی معرفت وهبی ۹۵
۲. معرفت اکتسابی ۹۸
- ۱-۲. معرفت خدا ۱۰۰
- ۱-۲-۱. تاثیر حجت خدا در شئون معرفتی خدا ۱۰۱
- ۱-۲-۱-۱. عدم امکان معرفت ذات الهی ۱۰۱

۲-۱-۱-۲. امکان معرفت صفات الهی ۱۰۲

۲-۱-۱-۳. توحید خدا ۱۰۳

۲-۱-۱-۴. عبادت و عبودیت خدا ۱۰۶

۲-۱-۱-۵. ربوبیت خدا ۱۰۷

۲-۱-۱-۶. فراوانی تنزیه خدا در مقابل تجسیم ۱۰۹

۲-۱-۲. تاثیر حجت خدا در راههای متعارف معرفت خدا ۱۱۰

۲-۱-۲-۱. راه معرفت حضوری ۱۱۱

۲-۱-۲-۱-۱. نقش حجت خدا در معرفت حضوری به خدا ۱۱۳

۲-۱-۲-۲. راه معرفت حصولی ۱۱۵

۲-۱-۲-۲-۱. راه عقل و استدلال ۱۱۵

۲-۱-۲-۲-۲. راه مطالعه طبیعت ۱۱۸

۲-۱-۲-۳. آثار معرفت خدا از طریق حجت خدا ۱۲۰

۲-۱-۳-۱. تکبیر و تعظیم خدا ۱۲۰

۲-۱-۳-۲. جهت دهی به حب و بغض ۱۲۲

۲-۱-۳-۳. عمل و عبادت ۱۲۳

۲-۱-۴. تاثیر متقابل معرفت خدا بر معرفت حجت خدا ۱۲۴

۲-۲. معرفت انسان ۱۲۵

۲-۳. معرفت هستی ۱۲۷

۲-۴. سایر معارف اکتسابی ۱۲۹

۲-۴-۱. تذکر به معارف فطری؛ بینات ۱۲۹

۲-۴-۱-۱. معنای بینات ۱۳۱

۲-۴-۲. تذکر حجت خدا به لوازم آگاهی‌های درونی انسان ۱۳۳

۲-۴-۳. معرفت احکام ۱۳۵

۲-۴-۴. معرفت عقاید ۱۳۸

۲-۴-۵. معارف اصیل قرآن ۱۴۰

۳. روش حجت خدا در ایجاد معرفت در انسان ۱۴۳

۳-۱. تلاوت آیات ۱۴۳

۳-۱-۱. معنای آیه ۱۴۳

۱۴۴	۲-۱-۳. معنای تلاوت آیات
۱۴۶	۲-۳. تزکیه
۱۴۶	۱-۲-۳. معنای تزکیه
۱۴۹	۲-۲-۳. قلب سلیم، نتیجه تزکیه حجت خدا
۱۵۱	۳-۳. تعلیم کتاب و حکمت
۱۵۱	۱-۳-۳. معنای کتاب
۱۵۱	۲-۳-۳. معنای حکمت
۱۵۲	۳-۳-۳. تعلیم حکیمانه
۱۵۲	۱-۳-۳-۳. تعلیم غیر مستقیم و در زمینه مناسب
۱۵۳	۲-۳-۳-۳. طرح سوال
۱۵۴	۳-۳-۳-۳. تعلیم تدبیر در اتفاقات روزمره
۱۵۵	۴-۳-۳-۳. در نظر گرفتن حالات متعلم
۱۵۶	۴-۳. تقدّم و تاخّر تزکیه و تعلیم در ارتباط انسان و حجت خدا
۱۵۸	۵-۳. تذکر
۱۵۸	۱-۵-۳. معنای تذکر
۱۵۹	۴. اتمام حجت و ایجاد حق انتخاب از سوی حجت خدا، هدف معرفت‌زایی
۱۶۲	۵. نتیجه‌گیری فصل سوم

فصل چهارم:

بررسی آثار محبتی و عملی رابطه با حجت خدا در دنیا

۱۶۵	۱. آثار محبتی
۱۶۶	۱-۱. محبت انسان و حجت خدا، محبتی دو سویه
۱۶۷	۱-۱-۱. تبعیت، سبب جلب محبت ویژه حجت خدا
۱۶۷	۲-۱. محبت به حجت خدا، واجب الهی
۱۶۷	۱-۲-۱. مفهوم شناسی واژه‌ها در آیه مودت
۱۶۸	۲-۲-۱. نظر مفسران درباره معنای «الموده فی القربی»
۱۶۹	۳-۲-۱. دلالت آیه بر وجوب محبت حجت خدا
۱۷۰	۳-۱. محبت حجت خدا ملازم با محبت خدا
۱۷۱	۱-۳-۱. محبت به حجت خدا، پیامد محبت به خدا

- ۱۷۳ ..... ۴-۱. آثار محبت به حجت خدا
- ۱۷۳ ..... ۱-۴-۱. جلب محبت خدا
- ۱۷۴ ..... ۱-۱-۴-۱. محبت به حجت خدا
- ۱۷۵ ..... ۲-۱-۴-۱. تبعیت از حجت خدا
- ۱۷۶ ..... ۲-۴-۱. ایجاد محبت به خدا
- ۱۷۸ ..... ۳-۴-۱. جهت دهی به حب و بغض
- ۱۷۸ ..... ۱-۳-۴-۱. اعتلای حب و بغض
- ۱۷۹ ..... ۲-۳-۴-۱. حب و بغض نسبت به دوستان و دشمنان حجت خدا
- ۱۸۰ ..... ۴-۴-۱. اعتلای اخلاقی
- ۱۸۱ ..... ۱-۴-۴-۱. پاک شدن از عیوب اخلاقی
- ۱۸۲ ..... ۲-۴-۴-۱. آراستگی به ملکات اخلاقی
- ۱۸۲ ..... ۵-۴-۱. محبت به سایر حجج الهی
- ۱۸۳ ..... ۶-۴-۱. حکمت
- ۱۸۳ ..... ۷-۴-۱. تسلیم قلبی
- ۱۸۵ ..... ۵-۱. بی‌نصیبی از رحمت الهی؛ اثر عدم محبت به حجت خدا
- ۱۸۶ ..... ۲. آثار عملی
- ۱۸۶ ..... ۱-۲. وجوب تبعیت عملی از حجت خدا
- ۱۸۷ ..... ۱-۱-۲. تبعیت در اوامر و نواهی
- ۱۸۷ ..... ۱-۱-۱-۲. آیه اطاعت و نکات تفسیری آن
- ۱۸۷ ..... ۱-۱-۱-۱-۲. اطاعت معصومین
- ۱۸۸ ..... ۲-۱-۱-۱-۲. اتحاد عامل در رسول و اولوالامر
- ۱۸۸ ..... ۳-۱-۱-۱-۲. مصداق الوالامر: حجج الهی
- ۱۸۸ ..... ۲-۱-۱-۲. اطاعت از حجج الهی در روایات
- ۱۸۹ ..... ۳-۱-۱-۲. جمع‌بندی ادله در لزوم تبعیت در اوامر و نواهی
- ۱۹۰ ..... ۲-۱-۲. الگوگیری رفتاری از حجت خدا
- ۱۹۲ ..... ۱-۲-۱-۲. وجوب الگوگیری رفتاری به دلیل محبت به حجت خدا
- ۱۹۳ ..... ۲-۲-۱-۲. وجوب الگوگیری رفتاری به دلیل محبت به خدا
- ۱۹۳ ..... ۳-۱-۲. چرایی تبعیت عملی از حجت خدا

- ۲-۲. آثار تبعیت عملی از حجت خدا ۱۹۴
- ۲-۲-۱. پیوستگی به حجت خدا ۱۹۴
- ۲-۲-۲. ورود به صراط مستقیم عبودیت ۱۹۵
- ۲-۲-۲-۱. بیانات در اطاعت و عصیان حجت خدا ۱۹۷
- ۲-۲-۲-۱-۱. اطاعت و عصیان حجت خدا اطاعت و عصیان خداست ۱۹۷
- ۲-۲-۲-۲. طوبی برای اطاعت و پل برای عصیان ۱۹۷
- ۲-۲-۳. مهار تمامی رفتارهای عملی انسان ۱۹۸
- ۲-۲-۴. رفع آثار دنیوی گناهان ۱۹۹
- ۲-۲-۴-۱. آثار دنیوی خطاها ۲۰۰
- ۲-۲-۴-۲. غفران ذنب ۲۰۰
- ۲-۲-۴-۳. تبعیت عملی از حجت خدا سبب رفع آثار خطا ۲۰۱
۳. نتیجه‌گیری فصل چهارم ۲۰۲

فصل پنجم:

بررسی آثار رابطه با حجت خدا در حیات اخروی انسان

۱. هنگام مرگ ۲۰۵
- ۱-۱. حضور حجج الهی در هنگام مرگ ۲۰۵
- ۱-۱-۱. بررسی سندی روایات حضور حجت خدا در هنگام مرگ ۲۰۶
- ۱-۱-۲. بررسی دلالت روایات حضور حجت خدا در هنگام مرگ ۲۰۷
- ۱-۲-۱-۱. دیدگاه حضور جسمانی حجت خدا ۲۰۷
- ۱-۲-۱-۲. نقد ۲۰۷
- ۱-۲-۱-۲. دیدگاه مشاهده نتایج ولایت حجت خدا ۲۰۸
- ۱-۲-۲-۱-۱. بیان ادله و نقد آن ۲۰۸
- ۱-۲-۲-۱-۱. عدم امکان حضور حجت خدا به دلیل داشتن جسم دنیوی ۲۰۸
- ۱-۲-۲-۱-۲. روایات دال بر مشاهده جایگاه بهشت یا دوزخ ۲۱۱
- ۱-۲-۳-۱-۱. دیدگاه برگزیده: حضور مثالی حجت خدا ۲۱۲
- ۱-۳-۱-۱. آثار حضور حجت خدا برای مؤمن ۲۱۵
- ۱-۳-۱-۱. آرامش به جهت دیدار حجج الهی ۲۱۵
- ۱-۳-۱-۲. آرامش به دلیل راحتی جان دادن ۲۱۶

- ۱-۳-۳-۱-۱. آرامش به دلیل فهم انتقال به زندگی بهتر..... ۲۱۷
- ۱-۳-۴-۱-۱. شفاعت در هنگام مرگ ۲۱۸
- ۱-۲-۲-۱. نیاز به شناخت حجت خدا در زمان مرگ ۲۱۸
- ۱-۲-۱-۱. مرگ جاهلی در صورت عدم شناخت حجت خدا ۲۱۸
- ۱-۲-۱-۱-۱. بررسی سندی روایت مرگ جاهلی در متون شیعه ۲۱۹
- ۱-۲-۱-۱-۲-۱. بررسی کلی سند روایت در متون شیعه ۲۱۹
- ۱-۲-۱-۲-۱. بررسی سند روایت در کتاب کافی ۲۲۰
- ۱-۲-۱-۲-۱. بررسی دلالتی روایت مرگ جاهلی ۲۲۰
- ۱-۲-۱-۲-۱. معنای «مرگ جاهلی» ۲۲۱
- ۱-۲-۱-۲-۱. معنای حداقلی ۲۲۱
- ۱-۲-۱-۲-۱. معنای حداکثری ۲۲۱
- ۱-۲-۱-۲-۱. نظر برگزیده ۲۲۳
- ۱-۲-۱-۲-۱. روایات همسو با روایت «مرگ جاهلی» ۲۲۳
۲. برزخ ۲۲۴
- ۱-۲. معنای لغوی و اصطلاحی برزخ ۲۲۴
- ۲-۲. بدن برزخی ۲۲۵
- ۲-۳. قبر و برزخ ۲۲۶
- ۲-۴. شفاعت حجت خدا در برزخ ۲۲۶
- ۲-۴-۱. دلایل وجود شفاعت در برزخ ۲۲۶
- ۲-۴-۱-۱. اطلاق آیات شفاعت ۲۲۷
- ۲-۴-۱-۱-۱. نقد ۲۲۷
- ۲-۴-۱-۲. روایات ۲۲۷
- ۲-۴-۲. دلایل عدم وجود شفاعت در برزخ ۲۲۸
- ۲-۴-۲-۱. آیات قرآن ۲۲۸
- ۲-۴-۲-۱-۱. نقد ۲۲۸
- ۲-۴-۲-۲. روایات ۲۲۹
- ۲-۴-۲-۳. دیدگاه برگزیده ۲۲۹
۳. قیامت ۲۳۰

- ۳-۱. سوال از محبت و ارتباط ولایی با حجت خدا ۲۳۰
- ۳-۱-۱. آیه «وَقَفُّوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ» ۲۳۰
- ۳-۱-۱-۱. نظرات مفسران ۲۳۱
- ۳-۱-۲. آیه «ثُمَّ لَتُسْئَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ» ۲۳۲
- ۳-۱-۲-۱. نظر مفسران ۲۳۳
- ۳-۲. حب و بغض حجت خدا سبب آمرزش و عقاب در قیامت ۲۳۳
- ۳-۲-۱. دسته‌بندی روایات ۲۳۳
- ۳-۲-۲. نکات لازم برای تحلیل صحیح روایات حب و بغض ۲۳۵
- ۳-۲-۲-۱. ثواب و عقاب برای تمامی اعمال ۲۳۵
- ۳-۲-۲-۲. امکان تکفیر ۲۳۵
- ۳-۲-۲-۳. همگون شدن محب با محبوب ۲۳۶
- ۳-۲-۲-۴. اهمیت عقاید ۲۳۷
- ۳-۲-۳. تحلیل روایات ۲۳۹
- ۳-۲-۴. نقد سایر تحلیل‌ها ۲۴۰
- ۳-۲-۴-۱. دیدگاه انکار روایت و عدم تاثیر حب و بغض ۲۴۰
- ۳-۲-۴-۲. دیدگاه آمرزش گناهان صغیره ۲۴۲
- ۳-۲-۴-۳. نقد ۲۴۲
- ۳-۲-۴-۴. دیدگاه جلوگیری از تمامی گناهان ۲۴۳
- ۳-۲-۴-۵. نقد ۲۴۳
- ۳-۳. ارتباط ولایی با حجت خدا، سنجه قبولی اعمال در قیامت ۲۴۴
- ۳-۴. شفاعت در قیامت ۲۴۶
- ۳-۴-۱. معنای لغوی و اصطلاحی شفاعت ۲۴۷
- ۳-۴-۲. شفاعت حجج خدا ۲۴۷
- ۳-۴-۳. کارکردهای شفاعت اخروی حجت خدا ۲۴۸
- ۳-۴-۳-۱. برداشتن عذاب ۲۴۸
- ۳-۴-۳-۲. بالا بردن درجات اخروی ۲۴۹
- ۳-۴-۳-۳. برداشتن عذاب و بالا بردن درجات اخروی ۲۴۹
- ۳-۵. سایر آثار اخروی ارتباط با حجت خدا در روایات ۲۵۰

۲۵۰	۳-۶. جمع‌بندی آثار اخروی ارتباط با حجت خدا؛ فوز اخروی و بهشت
۲۵۲	۳-۶-۱. درجات بهشت و جهنم بر اساس حب و بغض به حجت خدا
۲۵۲	۳-۶-۲. صراط، واگویه اثر اخروی ارتباط ولایی با حجت خدا
۲۵۴	۴. جمع‌بندی فصل پنجم

فصل ششم:

جمع‌بندی

۲۵۸	۱. نتایج تحقیق
۲۶۲	۱-۱. نیل به حیات طیبه، اثر نهایی ارتباط با حجت خدا
۲۶۲	۱-۱-۱. حیات در منطق قرآن
۲۶۳	۱-۱-۲. حیات بخشی حجت خدا
۲۶۳	۲. مشکلات تحقیق و پیشنهادها
۲۶۳	۱-۲. گستردگی موضوع
۲۶۴	۲-۲. گستردگی منابع
۲۶۴	۲-۳. منظر نقلی
۲۶۵	منابع

فصل یکم:

کلیات و مفاهیم

۱. کلیات

۱-۱. بیان مسئله

در دنیای معاصر که مکاتب مادی، سردمدار تبلیغ و ادعای جهان‌شمولی آموزه‌های خود هستند، مکتب تشیع که ادعای سعادت فرد و جامعه را دارد، با استناد به کتاب خدا و سنت حضرات معصومین (علیهم‌السلام)، پیروی از مکتب حجج الهی را یگانه راه سعادت بشری معرفی می‌کند.

ولایت حجج الهی، مهم‌ترین وجه تمایز مکتب تشیع از سایر مذاهب اسلامی است، آموزه‌ای که ریشه طرح آن در منابع اسلامی به قرآن برمی‌گردد، به عنوان نمونه می‌توان به آیات ۶۷ سوره مائده، ۵۹ نساء، ۸ تا ۱۰ دهر و سایر آیاتی که برخی به تفسیر، برخی به تأویل و برخی دیگر از باب جری و تطبیق به بحث امامت و ولایت حجت خدا پرداخته است، اشاره کرد. به دلیل همین اهمیت، از ابتدای طرح عقاید شیعی توسط حضرات معصومین (علیهم‌السلام) نگاه ویژه به طرح این مسئله، آثار و کارکردهای آن بوده و به دنبال آن، در بسیاری از کتب روایی، بخش مهمی به مسئله ولایت و امامت اختصاص داده شده است. همچنین، از ابتدای تدوین کتب کلامی شیعه، بخش مهمی به امامت اختصاص داشته است، اما بیشتر این تألیفات، به مقتضای شبهات موجود در زمان تألیف و نیز احتمالاً به دلیل در اقلیت بودن شیعه، با رویکرد کلامی و در جهت اثبات وصایت حضرات ائمه معصومین (علیهم‌السلام) با استناد به آیات قرآن و روایات نبوی و گاهی با کمک دلایل عقلی بوده است و معمولاً، تمرکز اصلی نیز بر اثبات خلافت بلافصل حضرت امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) بوده است. در واقع به دلیل عدم نیاز زمانه، کمتر به ضرورت ارتباط و آثار ارتباط با حجت خدا پرداخته شده است.

پژوهش حاضر، برای رفع این کمبود سامان یافته، تا اصل ضرورت و نیز آثار رابطه با حجت خدا را از منظر قرآن و حدیث به صورت مستقل و طبقه‌بندی شده مورد بحث قرار دهد. البته ارتباط با حجت خدا، آثار فردی و اجتماعی در بردارد و همچنین، رابطه خاصی که حجت خدا با کل عالم هستی دارد نیز، مسئله‌ای در خور تحقیق و پژوهش است، اما در این رساله تنها به بررسی ضرورت ارتباط فردی انسان با حجت خدا، چگونگی این ارتباط و نیز آثار آن پرداخته می‌شود.

به همین منظور، ابتدا ضرورت ارتباط انسان با حجت خدا، از منظر قرآن و روایات، مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این بخش، این مسئله مطرح می‌شود که از منظر قرآن و حدیث و همچنین عقل^۱، چه ضرورتی برای ارتباط با حجت خدا وجود دارد؟ آیا آثاری که از ارتباط با حجت خدا مورد انتظار است، بدون این ارتباط، دست یافتنی نیست؟ عمده‌ترین جنبه مجهول این قسمت عبارت است از: مشکلات انسان در صورت نداشتن ارتباط ولایی با حجت خدا. در ادامه، درباره چگونگی این ارتباط بحث می‌شود و

۱. اگر چه این رساله از منظر قرآن و حدیث به بحث می‌پردازد، اما با توجه به اینکه در احادیث، ضرورت رابطه با حجت خدا با تأکید بر استدلال‌های عقلی بیان شده است، ادله عقلی ضرورت رابطه نیز مورد توجه قرار گرفته است.